

Вук Караџић

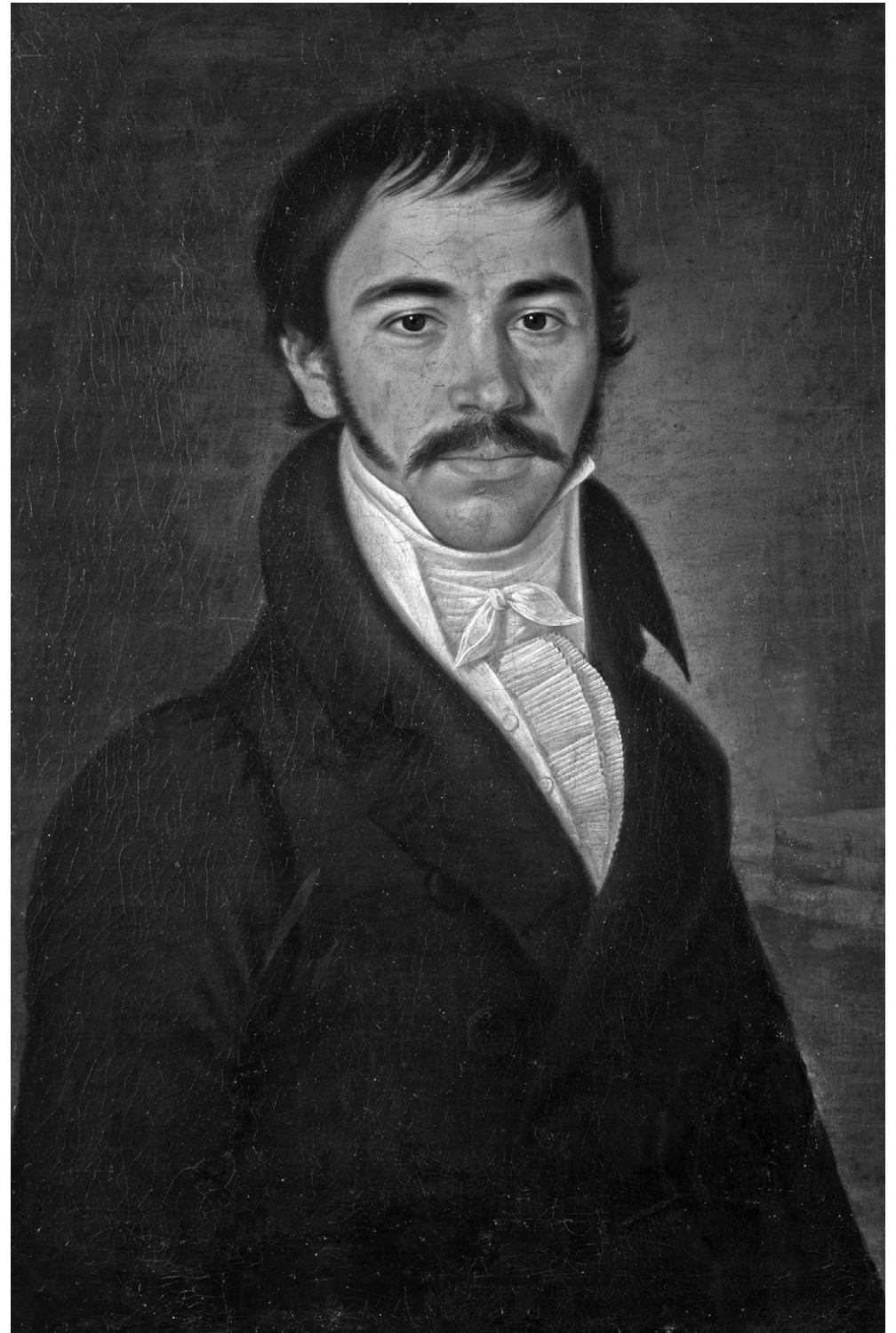
СРПСКЕ
ЈУНАЧКЕ
ПЕСМЕ

Предговор и рецензија
проф. др Бошко Сувајџић

■ Laguna ■

Copyright © овог издања 2021, ЛАГУНА

Павел Ђурковић, Млади Вук Карацић, 1816,
уље на платну, из збирке Народног музеја у Београду

Садржај

Предговор: Српска народна епика	11
СРПСКЕ ЈУНАЧКЕ ПЕСМЕ	27
Светитељи и јунаци	29
Свечи благо дијеле	31
Бог ником дужан не остаје	34
Наход Симеун	38
Предраг и Ненад	44
Змија младожења	50
Браћа и сестра	58
Свети Никола	62
Свети Саво	64
Огњена Марија у паклу (из Црне Горе)	66
До пропасти царства и господства српског	69
Како се крсно име служи	71
Женидба краља Вукашина	73
Зидање Скадра	81
Зидање Раванице	88
Бан Милутин и Дука Херцеговац	92
Милош у Латинима	103
Душан хоће сестру да узме	106
Удаја сестре Душанове	110
Женидба Душанова	113
Урош и Мрњавчевићи	132
Бановић Страхиња	139
Царица Милица и Змај од Јастрепца	161

Косовска епика	167
Цар Лазар и царица Милица	169
Пропаст царства српскога	175
Мусић Стефан	178
Смрт Мајке Југовића	183
Царица Милица и Владета војвода	186
Косовка Дјевојка	188
Јуришић Јанко	192
Обретеније главе кнеза Лазара	196
 Епске песме о Марку Краљевићу	 199
Марко Краљевић и соко	201
Сестра Леке капетана	202
Женидба Марка Краљевића	217
Марко Краљевић познаје очину сабљу	225
Марко Краљевић и Филип Маџарин	229
Марко Краљевић и бег Костадин	235
Марко Краљевић и Алил-ага	237
Марко Краљевић и Мина од Костура	242
Марко Краљевић и дванаест Арапа	251
Марко Краљевић и вила	254
Марко Краљевић и Љутица Богдан	258
Дјевојка надмудрила Марка	262
Марко Краљевић и Вуча Џенерал	265
Марко Краљевић и кћи краља арапскога	273
Марко Краљевић у азачкој тамници (одломак)	276
Марко Краљевић и Арапин	281
Марко Краљевић и Муса Кесеџија	293
Марко Краљевић и Ђемо Брђанин	301
Марко Краљевић укида свадбарину	307
Лов Марков с Турцима	314
Марко пије уз рамазан вино	317
Турци у Марка на слави	320
Орање Марка Краљевића	325
Смрт Марка Краљевића	326

У покосовском кругу песама	331
Болани Дојчин	333
Женидба Ђурђа Смедеревца	341
Ђурђева Јерина	349
Смрт војводе Кајице	351
Смрт војводе Пријезде	358
Облак Радосав	361
Женидба Максима Црнојевића	364
Женидба Змај Деспота Вука	397
Секула се у змију претворио	405
Порча од Авале и Змај Огњени Вук	408
Диоба Јакшића	412
Јакшићи кушају љубе	415
Женидба Тодора од Сталаћа	418
 Епске песме о хајдуцима и ускоцима	 427
Иво Сенковић и ага од Рибника	429
Женидба од Задра Тодора	440
Старина Новак и кнез Богосав	458
Старина Новак и Дели Радивоје	461
Стари Вујадин	464
Мали Радојица	466
Маргита дјевојка и Рајко војвода	471
Ропство Јанковића Стојана	475
Смрт Сењанина Ива	479
 Песме о ослобођењу Србије и Црне Горе	 483
Бој на Мишару	485
Бој на Чокешини	490
Бој на Салашу	499
Три сужња	511
Смрт Алај-бега Ченгића (из Црне Горе)	515
Почетак буне против дахија	524
Растанак Карађорђија са Србијом	541
 Речник мање познатих речи	 545
Хронологија живота и рада Вука Стефановића Караџића	553
Напомена уз ово издање	565

**СРПСКЕ
ЈУНАЧКЕ ПЈЕСМЕ**

СВЕТИТЕЉИ И ЈУНАЦИ

Песме које опевају догађаје и личности које су добрим делом непознате историји. Мотив су им најчешће догађаји из свакодневног живота људи тог времена. Велики део ових песама подсећа на бајке иако имају епски начин казивања. Захваљујући њима, сачувани су од заборава многи детаљи везани за живот обичног света, њихових навика и обичаја.

Свеци благо дијеле

Мили Боже, чуда великога!
Или грми, ил' се земља тресе!
Ил' удара море у брегове?
Нити грми, нит се земља тресе,
нит удара море у брегове,
већ дијеле благо светитељи:
Свети Петар и Свети Никола,
Свети Јован и Свети Илија,
и са њима Свети Пантелија;
њим' долази Блажена Марија,
рони сузе низ бијело лице.
Њу ми пита Громовник Илија:
„Сестро наша, Блажена Марија!
Каква ти је голема невоља,
те ти рониш сузе од образа?“
Ал' говори Блажена Марија:
„А мој брате, Громовник Илија!
Како нећу сузе прољевати,
кад ја идем из земље Инђије,
из Инђије из земље проклете?
У Инђији тешко безакоње:
не поштује млађи старијега,
не слушају ђеца родитеља,
родитељи пород погазили,
црн им био образ на дивану
пред самијем Богом истинијем!
Кум свог кума на судове ћера,
и доведе лажљиве свједоке
и без вјере и без чисте душе,
и оглоби кума вјенчаного,
вјенчаного или крштенога;
а брат брата на мејдан зазива;
ђевер снаси о срамоти ради,
а брат сестру сестром не дозива.“
Њој говори Громовник Илија:

„Сејо наша, Блажена Марија!
 Утри сузе од бијела лица,
 док ми овђе благо под'јелимо,
 отић ћемо Богу на диване,
 молићемо Бога истинога,
 нек нам даде кључе од небеса,
 да затворим' седмера небеса,
 да ударим' печат на облаке,
 да не падне дажда из облака,
 плаха дажда, нити роса тиха,
 нити ноћу сјајна мјесечина,
 да не падне за три године;
 да не роди вино ни шеница,
 ни за цркву часна летурђија.“
 Кад то чула Блажена Марија,
 утр сузе од бијела лица.
 Када свеци благо под'јелише:
 Петар узе винце и шеницу,
 и кључеве од небеског царства;
 а Илија муње и громове;
 Пантелија велике врућине;
 Свети Јован кумство и братимство,
 и крстове од часнога древа;
 а Никола воде и бродове;
 па одоше Богу на диване,
 молише се три бијела дана
 и три тавне ноћи без престанка,
 молише се, и умолише се:
 Бог им даде од небеса кључе,
 затворише седмера небеса,
 ударише печат на облаке,
 те не паде дажда из облака,
 плаха дажда, нити роса тиха,
 нит обасја сјајна мјесечина:
 и не роди вино ни шеница,
 ни за цркву часна летурђија.
 пуно време за три године:
 црна земља испуца од суше,

у њу живи пропадоше људи;
 а Бог пусти тешку болезању,
 болезању страшну срдобољу,
 те помори и старо и младо,
 и растави и мило и драго.
 Што остало, то се покајало,
 господина Бога вјеровало.
 И осташе божји благосови,
 да не падне леда ни снијега
 до једанпут у години дана;
 како онда, тако и данаске.
 Боже мили, на свем тебе вала!
 Што је било, више да не буде!

Бог ником дужан не остаје

Два су бора напоредо расла,
 међу њима танковрха јела;
 то не била два бора зелена,
 ни међ' њима танковрха јела,
 већ то била два брата рођена:
 једно Павле, а друго Радуле,
 међу њима сестрица Јелица.
 Браћа сеју врло миловала,
 сваку су јој милост доносила,
 најпослије ноже оковане,
 оковане сребром, позлаћене.
 Кад то вид'ла млада Павловица,
 Завидила својој заовици,
 па дозива љубу Радулову:
 „Јетрвице, по Богу сестрице!
 Не знаш како биља од омразе?
 Да омразим брата и сестрицу.“
 Ал' говори љуба Радулова:
 „Ој Бога ми, моја јетрвице!
 Ја не знадем биља од омразе,
 а и да знам, не бих ти казала:
 и мене су браћа миловала,
 и милост ми сваку доносила.“
 Кад то зачу млада Павловица,
 она оде коњма на ливаду,
 те убоде вранца на ливади,
 па говори своме господару:
 „На зло, Павле, сеју миловао,
 на горе јој милост доносио!
 Убола ти вранца на ливади.“
 Павле пита сестрицу Јелицу:
 „Зашто, сејо, да од Бога нађеш!“
 Сестрица се брату кунијаше:
 „Нисам, брате, живота ми мога!
 Живота ми и мога и твога!“

То је братац сеји вјеровао.
 Кад то виђе млада Павловица,
 она оде ноћу у градину,
 те заклала сивога сокола,
 па говори своме господару:
 „На зло, Павле, сеју миловао,
 на горе јој милост доносио!
 Заклала ти сивога сокола.“
 Павле пита сестрицу Јелицу:
 „Зашто, сејо, да од Бога нађеш!“
 Сестрица се брату кунијаше:
 „Нисам, брате, живота ми мога!
 Живота ми и мога и твога!“
 И то братац сеји вјеровао.
 Кад то виђе млада Павловица,
 она оде вече по вечери,
 те украде ноже заовине,
 њима закла чедо у колевци.
 Кад ујутру јутро освануло,
 она трчи своме господару
 кукајући и лице грдећи:
 „На зло, Павле, сеју миловао,
 на горе јој милост доносио!
 Заклала ти чедо у колевци;
 ако ли се мене не вјерујеш,
 извади јој ноже од појаса.“
 Скочи Павле, кан' да се помами,
 па он трчи на горње чардаке,
 ал' још сестра у душеку спава,
 под главом јој злаћени ножеви;
 Павле узе злаћене ножеве,
 па их вади из сребрних кора,
 али ножи у крви огрезли;
 кад то виђе Павле господару,
 трже сестру за бијелу руку:
 „Сејо моја, да те Бог удије!
 Куд ми закла коња на ливади
 и сокола у зеленој башчи,

зашт' ми закла чедо у колевци?“
 Сестрица се брату кунијаше:
 „Нисам, брате, живота ми мога!
 Живота ми и мога и твога!
 Ако ли ми не вјерујеш клетви,
 изведи ме у поље широко,
 па ме свежи коњма за репове,
 растргни ме на четири стране.“
 Ал' то братац сеји не вјерова,
 већ је узео за бијелу руку,
 изведе је у поље широко,
 привеза је коњма за репове,
 па их одби низ поље широко.
 Ће је од ње капља крви пала,
 онђе расте смиље и босиље;
 Ће је она сама собом пала,
 онђе се је црква саградила.
 Мало време за тим постајало,
 разбоље се млада Павловица,
 Боловала девет годин' дана,
 кроз кости јој трава проницала,
 у трави се љуте змије легу,
 очи пију, у траву се крију.
 Љуто тужи млада Павловица,
 па говори своме господару:
 „Ој чујеш ли, Павле господару!
 Води мене заовиној цркви,
 не би ли ме црква опростила.“
 Кад то чуо Павле господару,
 поведе је заовиној цркви;
 кад су били близу д'јеле цркве,
 ал' из цркве нешто проговара:
 „Не ид' амо, млада Павловице:
 црква тебе опростити неће.“
 Кад то зачу млада Павловица,
 она моли свога господара:
 „Ој Бога ти, Павле господару!
 Не води ме двору бијеломе,

већ ме свежи коњма за репове,
 па ме одби низ поље широко,
 нек ме живу коњи растргају.“
 То је Павле љубу послушао:
 привеза је коњма за репове,
 па је одби низ поље широко.
 Ће је од ње капља крви пала,
 онђе расте трње и коприве;
 Ће је она сама собом пала,
 језеро се онђе провалило,
 по језеру вранац коњиц плива,
 а за њиме злаћена колевка,
 на колевци соко тица сива,
 у колевци оно мушко чедо,
 под грлом му рука материна,
 а у руци теткени ножеви.

Наход Симеун

Уранио старац калуђере
 на Дунаво, на воду студену,
 да завати воде на Дунаву,
 да с' умије и Богу се моли;
 намјера је старца нанијела,
 нађе старац сандук од олова,
 истурила вода под обалу,
 млидијаше у њему је благо,
 однесе га у свог намастира;
 кад отвори сандук од олова,
 ал' у њему блага не бијаше,
 већ у њему једно мушко чедо,
 чедо мушко од седам данака;
 из сандука чедо извадио,
 покрсти га у свом намастиру,
 лијепо му име нађенуо,
 нађенуо: Наход Симеуне.
 Не шће дават чедо на дојиље,
 већ га рани у свом намастиру,
 рани њега медом и шећером.
 Кад је била чеду годинница,
 колик' друго од три годиннице;
 кад је било од три годиннице,
 колик' друго од седам година;
 а кад било од седам година,
 колик' друго од дванаест љета;
 кад је било од дванаест љета,
 колик' друго од двадест година!
 Чудно Симо књигу изучио,
 не боји се ђака ниједнога,
 ни својега старца игумана.
 Једно јутро у свету неђељу
 изишли су ђаци намастирски,
 те с' играју игре свакојаке:
 скачу скока, међу се камена,

прескаче им Наход Симеуне,
 прескаче им, каменом одмеће;
 мани дјеху ђаци намастирски,
 па говоре Наход Симеуну:
 „Симеуне, један находниче!
 Ти не имаш рода ни племена,
 ти се не знаш од рода каква си,
 тебе ј' нашô старац игумане
 у сандуку води под обалом.“
 Мучно дјеше Наход Симеуну,
 оде Симо у своју ћелију,
 па узима часно јеванђеље,
 чати Симо, а сузе просипа.
 Долази му отац игумане,
 па он пита Наход Симеуна:
 „Што је тебе, Симеуне сине,
 те ти рониш сузе од очију?
 Шта је мало у мом намастиру?“
 Вели њему Наход Симеуне:
 „Господине, оче игумане!
 Коре мене ђаци намастирски
 да се не знам од рода каква сам,
 да си нашô мене под обалом:
 већ чујеш ме, оче игумане,
 ако знадеш Бога истинога,
 дај ти мене твојега ђогата,
 да ја идем у свијет бијели,
 да ја тражим, од каква сам рода:
 ал' сам каква рода хорјатскога;
 да л' од каква рода господскога;
 ја л' ћу скочит у тихо Дунаво.“
 Жао дјеше старцу игуману,
 пази Сима како свога сина;
 пореза му св'јетло одјело,
 даде њему хиљаду дуката
 и ђогата свога из подрума.
 Оде Симо у свијет бијели,
 хода Симо девет годинница,

тражи Симо рода и племена,
 ал' како ће њега находити,
 кад никога питат не умије?
 Када наста година девета,
 на ум паде Наход Симеуну,
 да он иде своме намастиру;
 он поврати својега ђогата.
 Једно јутро бјеше уранио
 испод града бијела Будима;
 одрасто је Наход Симеуне,
 а љепши је од сваке ђевојке,
 добро свога одгајио ђога,
 поиграва пољем будимскијем,
 а запјева грлом бијелијем;
 гледа њега будимска краљица,
 када згледа Наход Симеуна,
 она виче танану робињу:
 „Живо иди, танана робињо,
 под јунаком увати ђогата,
 кажи њему: 'Краљица те зове,
 нешто тебе има говорити.'“
 Оде живо танана робиња,
 под Симом је коња уватила,
 Симеуну тихо говорила:
 „О јуначе, зове те краљица,
 нешто тебе има говорити.“
 Тад Симеун поврати ђогата
 у авлију под бијелу кулу,
 даде ђога тананој робињи,
 а он оде уз бијелу кулу.
 Кад изиђе госпођи краљици,
 капу скида, до земље се свија
 и краљици божју помоћ даје,
 краљица му божју помоћ прима,
 сједе њега за совру готову,
 донесоше вино и ракију
 и лијепу сваку ђаконију.
 Сједи Симо, пије рујно вино,

ал' не може госпођа краљица,
 већ све гледа Наход Симеуна.
 Кад је ноћца била омркнула,
 тад краљица рече Симеуну:
 „Скидај рухо, незнана катано!
 Ваља тебе ноћити с краљицом
 и обљубит будимску краљицу.“
 Симеуна вино преварило,
 рухо скиде, леже са краљицом,
 те краљици обљубио лице.
 Кад ујутру јутро освануло,
 Симеуна попустило вино,
 те он виђе што је учинио,
 Симеуну врло мучно било,
 скочи Симо на ноге лагане,
 опреми се, па оде ђогину,
 уставља га госпођа краљица
 на шећерли каву и ракију,
 Симеун се неће уставити,
 већ он свога усједе ђогата,
 оде Симо низ поље будимско.
 Доцкан Симу на ум припануло,
 остало му часно јеванђеље
 код краљице на бијелој кули;
 врати Симо поамна ђогата,
 у авлији коња оставио,
 а он иде на бијелу кулу,
 али сједи госпођа краљица,
 сједи млада кули на пенцери,
 она чати часно јеванђеље,
 рони сузе низ бијело лице;
 рече Симо госпођи краљици:
 „Дај, краљице, часно јеванђеље.“
 Одговори госпођа краљица:
 „Симеуне, дуго јадан био!
 У зô час га рода потражио!
 А у гори дошô у Будима
 и ноћио с госпођом краљицом

и краљици обљубио лице!
 Ти си своју обљубио мајку!“
 Кад то зачу Наход Симеуне,
 проли сузе од бијела лица,
 па узима часно јеванђеље
 и краљицу пољуби у руку,
 Оде Симо до свога ђогата,
 усједе га, оде намастиру.
 Кад је био спрема намастира,
 угледа га отац игумане,
 позна свога ђога из подрума
 и на њему Наход Симеуна,
 мало ближе пред њег' излазио,
 Симеуне спаде од ђогата,
 поклони се до земљице црне,
 љуби оца у skut и у руку.
 Говори му отац игумане:
 „Ђе си мене, Наход Симеуне?
 Ђе си мене толико вријеме?“
 Вели њему Наход Симеуне:
 „Не питај ме, оче игумане!
 У зô час сам рода потражио,
 а у гори дошô до Будима.“
 Све се њему исповиђе Симо.
 Кад то чуо отац игумане,
 узе Сима за бијелу руку,
 па отвори тавницу проклету,
 ђено лежи вода до кољена,
 и по води гује и јакрепи,
 Симеуна баци у тавницу,
 па затвора тавницу проклету,
 кључе баци у тихо Дунаво,
 па је старац тихо говорио:
 „Кад изишли кључи из Дунава,
 Симеун се грија опростио!“
 Тако стаде за девет година.
 Када наста година десета,
 а рибари рибе поваташе

и у риби кључеве нађоше,
 доказаше старцу игуману;
 игуману на ум паде Симо,
 па он узе кључе од тавнице,
 те отвори проклету тавницу,
 у тавници воде не имаде,
 нити гмижу гује и јакрепи;
 у тавници сунце огријало,
 Симо сједи за столом златнијем,
 у рукама држи јеванђеље.